

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Претплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 6.

У Сомбору, 10. Јунија 1886.

Год. XVIII.

КАКО СЕ МОЖЕ ДЕЦИ ОМИЛИТИ ПОХАЂАЊЕ ШКОЛЕ?

(За награду.)

Од свију просветних завода основна је школа најважнији и најкористнији. Она је највеће благо једнога народа, јер је „расадник мисли, по којима се управља живот народни“ (Милићевић).

Дистервег овако означаје важност основне наставе: „Кад би се у којој земљи затвориле све народне школе, одмах би се појавило потпуно варварство.“ Нико није кадар побити истину ових речи, а из њих се даде извести закључак, да народна школа са својом основном наставом много стаје на пут разнима неваљалствима људским, те да потмомаже свако напредовање. „Она је дакле водиља светлијој будућности“ (Милићевић).

Школа је потекла из породице, па је мало по мало прешла у област цркве и државе. Ове три области дужне су по својој природноме праву старати се, да има ваљаних школа, и да оне онако поправљају и усавршују човечество, како то њихов социјални положај захтева.

Да школа може збиља онако користити, како треба да користи, морамо сви слогом прегнути, да створимо, што но реч, школин народ т. ј. народ, који мари за своју школу, који је свестан велике задаће школине, али и својих дужности према њој. Неуспеху школину много је крива индоленција народна према њој. Жива је истина, да само онај народ, који узајмично подпомаже своју школу, а школа њега иде утрвеним путем на сусрет својој светлијој будућности. Различити су поводи, са којих народ занемарује своју школу. Они се дају одклањати тек мало по мало и врло опрезно, али се отклонити морају.

Један од највећих узрока, с којих школа не може право да ради, јесте немарно полагање. „Без алата, нема заната“, вели

Полазак је школе врло повољан. По градовима радо дају своју ћецу у школу, а сељак — као што је то свуда у нашем народу — даје своје дијете у школу само онда, кад је изглед, да га може прегорети од куће да иде у свијет, па да буде какав занатлија, трговац, а данас већ и господин. По градовима још влада прекрасан чисто христијански и човјекољубиви обичај, да господари шаљу своје млађе слуге у школу, који да како нешто мање преко дана у школи остају; тијем начином многи се сиротан достане просвјете и потоње среће. К томе још родитељи радо хоће да пошаљу премладу ћецу у школу, тако од 5—6 година и ту ти се онда школски народ састоји од ћеце и дечака од 5—15 и више година. Али полазак је још уско скопчан и са самом учитељевом особом. Је ли учитељ згодан, ето му пуне школе ђака са најуреднијим поласком. Нека није онако, како треба, прориједи му се школа, јер Бошњак и Херцеговац не да своје дијете непошудном учитељу. Може му бити, па шта ћеш? тко ће га на противно присилити? Учитељу пак не преостаје друго, него: или пази и удешавај према расположењу и вољи родитеља, а скоро по ђекад и ћеце, или седи даље!

Међу најзнаменитије појаве унутрашњег уређења овијех школа спадају без сумње школски испити. Док се они по другом земљама своде све више и више на обичне закључне школске свечаности, дотле су они овђе ни мање ни више, него прави учитељев Видовдан — страшни суд.

(Наставиће се.)

НАРОДНЕ ШКОЛЕ СРБСКЕ У СОМБОРУ 188⁵г. ГОДИНЕ.

У Сомбору било је ове године за свакидашњу школу од 6—12 година обавезне србске деце: а) у самоме граду с предграђима 356 мушких, 343 женских; свега 699; б) на селиштима свима у пределу сл. кр. града Сомбора има 388 мушких, 337 женских; свега 725 деце. Укучни дакле број за свакидашњу школу обавезне деце износи: 1424. Осим тога по гласу поглаварственог пописа било је за повторну школу обавезних од 13—15 година мушких 94, женских 107; свега 201.

Уписао је било у школу и школу полазило:

а) У градским и предградским школама 266 мушких, 286 женских; свега 552 ученика.

б) У осам школâ на селиштима Сомборским било је ученика: 164 мушких, 148 женских; свега: 312.

По овоме дакле ишло је у све сомборске србске школе 430 мушких, 434 женских; свега заједно: 864 ученика, од којих је било 857 србске православне деце, а од осталих су петоро римокатоличке, једно еванђељичко лутеранске и једно реформатске вере.

Народне школе србске у Сомбору ове су:

1. Средсредна шесторазредна мушка школа, (али у којој ове године у шестом разреду нкје било ученика) са 4 учитеља и једним катихетом у 4 школске дворине. У овој школи било је 220 ученика.

2. Средсредна четириразредна основна женска школа са две учитељице у две школске дворане са 150 ученица.

како у њој има више деце, која су већ доста научила; како је лепо и видети и чути, кад ко што зна и како то свако воли; како ће се и код школе играти лепих игара и т. д.

Разумни родитељи особито приправљају своју децу за школу, да је деца заволе, и једва чекају, да у њу пођу. Кад се детету представи школа у правој њеној светлости, никада се уз правилне околности неће десити, да у школу не дође. Ево за то веома красне поуке у 20. поглављу „Милана Драгојевића“, веома изврстне књиге, што ју је превео покојни велезаслужени књижевник наш Мијат Стојановић, а издао ју хрватски педагогијски књижевни збор

Ако родитељи вазда лепо говоре о школи и учитељу, особито пред децом, деца ће заволети школу, све да њен учитељ и није најбољи. То је и дужност њихова, јер ако говоре пред децом зло о учитељу и школи, тада ће омрзнути деци све и да је њен учитељ врло ваљан. Првим ће се подпомоћи ваљан полазак, други проузрокује, да деца беже из школе. Једно доноси деци исто тако велику штету, као што им друго даје велику корист. Родитељи, који би ради, да су им деца, — та њихова узданица, — добро васпитана и поучена, нека дакле добро пазе, шта ће пред децом говорити о школи и о учитељу.

Родитељи би морали чешће разабирати, како им се деца уче и како се владају. Ако им нису у чему по вољи, тада ће их леним начином ободрити, да прегну, те да се поправе. Ако су пак у свему добра, утврди ће их, да таква вавек остану. У оба случаја треба у децу усадити уверење, да само добра деца добро пролазе, а да свако зло, ма какво било, увек добија заслужену казну. На испите ваљало би да родитељи дођу и виде, шта су им деца научила и како се васпитала. Тако узимање родитеља пробуди ће у деце већу наклоност према школи, и она ће радо и весело у школу долазити.

Из руку породице прешла је школа у власт цркве, те су тако прешла на њу и нека права, али уједно и неке особите дужности према школи.

Црква је по свом светом опредељењу позвана, да оплемени унутарњи живот човечији, те да приправи човека како за овај временити, тако и за будући вечни живот. С тога она мора, а и може најбоље подпомагати полазак школе. То ће учинити, ако у народ уноси чисто хришћанство без икакве штетне примесе, па да тако задобије за се љубав и поверење народа; ако у

школи брижљиво предаје и надзирава наставу у вери и ову деци омили, и разумљивом учини.

На жалост, у нас гдекоје катихете не долазе уредно на своје часове, а и кад дођу не остану читав час, него само толико, колико је потребно, да се испита лекција, која је на изуст научена. Но то још није доста. Које дете не зна лекције, добије страشان укор и каштигу, а тиме му се наука вере све већма омрази.

(Наставиће се.)

РАСПОРЕД ЛЕКЦИЈА

У ДРУГОМ РАЗРЕДУ СРБСКЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

(на основу наставног плана за србске народне учитеље — изданог од вис. срб. народног Школског Савета под б. (18.) Јулија 1878. бр. 34.)

III. Црквено славенско читање и разумевање.

(Продужење.)

Шестог школског месеца: Прве недеље: Сваке лекције покажу се најпре на таблици речи с титлама (стр. 34—36.) и прочитају се. Затим се предузима читање с разумевањем под насловом „Науке и закони, о Богобојазни и Богољубљу. — 1. л. Четири прве реченице (стр. 40.). — 2. л. Следеће три реченице (стр. 40. и 41.). — 3. л. Возљубиши Гдâ Бога твогo (стр. 41.). — 4. и 5. л. Последње три реченице (озго, стр. 42.).

Друге недеље: О поштовању родитеља и старијих. 1. л. Три прве реченице за читање и разумевање, а прва се учи и на памет. — 2. л. Реченице 3. 4. и 5. читају се и разјашњују, а прва (Дѣлом и словом чти оца твогo) учи се и на памет. — 3. и 4. л. Читају се следеће три реченице (стр. 43. и 44.) — 5. Последња реченица (оздо на стр. 44.).

Треће недеље: О поштовању учитеља, свештеника и власти. — 1. л. Науке на стр. 45. — 2. и 3. л. Читају се поуке три на стр. 46. — 4. и 5. л. Читају се остале поуке до свршетка. Уз то се сваки пут чита, тумачи и препитује по једна молитва од оних, које ови ученици већ добро знају на памет (стр. 61. Молитве пре и после вечере и стр. 62. Молитва Ангелу Хранитељу.).

Четврте недеље: О братољубљу и о љубави ближњих. — 1. л. Читање и разумевање прве поуке (стр. 47.). — 2. л. Поуке друга и трећа (стр. 48.). — 3. л. Четврта (стр. 48. озго). — 4. л. Поука пета (стр. 49.). Пета лекција понавља свега што се ове недеље учило. Уз то се сваке лекције читају и разјашњавају духовне песме са стр. 67—69. (Од Дјева днес, до На сретевиије).

Седмог школског месеца: Прве недеље: О љубави ближњих. Продужење. — 1. л. Возљубим друг друга (стр. 49.). и следеће две поуке за њом (стр. 50.). — 2. и 3. л. Остале две поуке (на стр. 50.) о љубави ка непријатељима и о поступању са животињом. — 4. л. Читање и разјашњавање прве три Божије заповеди. — 5. л. Читање и разјашњавање осталих Божијих заповеди (стр. 51.). — Уз то се сваки пут чита из

символа вере оно, што се у часовима науке христијанске на памет има
учити.

Друге недеље: 1. и 2. л. Течно читање симбола вере и ризумевање (стр. 54.). — 2. л. Читање и ризумевање Божијих заповеди (стр. 51.). — 3. л. Заповеди црквене и значење сваке (стр. 52.). — 4. л. Држање закона и науке (стр. 53.). — 5. Понављање свега што се ове недеље предузимало.

Треће недеље: 1. и 2. л. Блаженства (стр. 56.) читање и ризумевање. — 3. л. Молитва св. Духу. — 4. л. Молитва пре учења. — 5. л. Молитва после учења. Све с ризумевањем (стр. 59.). Уз то се 3. и 4. лекција чита Тропар на Цвети: „Общее воскресение“ (стр. 70.).

Четврте недеље: 1. л. Читање и ризумевање Тропара на Благовести (стр. 69.). — 2. л. Читање кондака на Благовести (стр. 69.). — 3. л. Понављање Тропара на Цвети (стр. 70.). — 4. л. Читање, ризумевање и учење стихире ускршње: „Воскресение твое“ (стр. 70.). — 5. л. Читање, ризумевање и учење на памет Ускршњег Тропара: „Христосъ воскресъ“ (стр. 70.).

Осмог школског месеца: Прве недеље: 1. л. Песме на св. литургији и то „Единородный Сыне“ читање с ризумевањем (стр. 63.). — 2. и 3. л. „Предстательство Христианъ“ (стр. 63.). 4. и 5. л. „Да исполнят ся уста наша“ (стр. 64.). Уз то сваки дан понавља се Стихира и Тропар ускршњи.

Друге недеље: 1. л. „Спаси Христе Боже“ (стр. 65.) читање и ризумевање. — 2. л. „Предварившия утро“ (стр. 71.). — 3. л. „Аще и во гроб“ (стр. 71.). — 4. л. Тропар на Турфев дан. — 5. л. Понављање свега што се ове недеље читало.

Треће недеље: 1. л. Иже херувимы (стр. 64.). — 2. л. Достојно естъ (стр. 64.). — 3. л. Понављање: Да истолнятся уста наша (стр. 64.). — 4. л. Читање Тропара на малу Госпојину (стр. 65.). — 5. л. Читање Тропара на Крстов дан (стр. 66.).

Четврте недеље: 1. л. Читање Тропара на Ваведеније. — 2. л. Читање Тропара на Никољ дан. — 3. л. Читање и ризумевање Тропара на Спасов дан (стр. 72.). — 4. л. Читање и ризумевање Тропара на Духове. — 5. л. Читање Тропара на Петров дан.

Деветог школског месеца: Прве недеље: 1. 2. и 3. л. Читање Апостола на Божић. — 4. и 5. л. Читање Апостола на Богојављење.

Друге недеље: 1. 2. и 3. л. Читање Апостола на Цвети. — 4. и 5. лекција понављање тог истог Апостола и ускршњих песама (стр. 71.).

Треће недеље: Апостол на Ускре подељен у пет лекција с ризумевањем (стр. 75—77.).

Четврте недеље: Апостол на Духове подељен у пет лекција с ризумевањем и у свези са повести о силазку св. Духа и са Тропаром Духовским.

Десетог школског месеца: Прве недеље: Читање Апостола на други дан Духова са сходном поуком.

Друге недеље: Читање Апостола на Ивањ дан.

Треће и четврте недеље понавља се читање и ризумевање најваж-

нијих предмета, особито: Науке и закони (стр. 42—50.); Песме на св. Литургији и Тропари (стр. 63—72.) и Апостоли (стр. 73—80.).

На испиту иште се, да сваки ученик полагао али правилно славенски чита, и да најобичније речи и реченице, као и молитве, заповеди, символ вере и тропаре највећих празника разуме, да сви знају на памет прописане од цркве молитве, символ вере, заповеди Божије, а по гдекоји да и неке важније празничне тропаре на памет знају.

ЗАПИСНИК

треће седнице румске поджупанијске учитељске скупштине држане 8. Септембра 1885 г.

Присутни сви учитељи и учитељице кр. поджупаније румске и трговшта Руме.

Подпредседник г. Мита Нешковић учитељ павловачки ставља скупштини до знања, да је поглавити г. Димитрије Вурдеља кр. жуп. шк. надзорник званичним послом запречен, и отворивши скупштину износи на дневни ред друго питање, које гласи: „постизавали се прама до сада стеченом искуству циљ женскога ручнога рада у основној школи? Ако не, шта томе смета, и како би се те запреке отклонити могле?“

За известитељке тога питања пријавише се: гђице Ида Павловић инђијска учитељица, Зорка Милутиновић иришка учитељица и Јелена Грубер учитељица румска.

Гђица Ида Павловић напоменувши важност тога питања изјављује: да се код нас не постизава свуда циљ ручнога рада; набраја добра својства учитељице и њенога начина при предавању, да би се што сигурније прописан циљ постигао; а исто тако набраја и сметње које не допуштају, да се поред свега тога повољан успех у женском ручном раду не постигне. Уверена је, да би те запреке биле тим уклоњене, кад учитељица не би имала превелик број деце, кад би саветно надзирала рад девојчица. Кад би се узимао обзир на местне околности, да родитељи боље потпомогну рад учитељице, и кад би местна област што већма ишла на руку школи, предлаже скупштини следеће резолуције:

Да се циљ женског ручнога рада у основној школи постигне, има се у обзир узети и получити следеће:

1. Темелан наук прописаног ручног рада. 2. Марљивост у раду. 3. Штедњу. 4. Укус у послу. 5. Самосталност у раду. 6. Стрплење. 7. Чистоћу у раду. 8. Ред у раду.

А да се овај циљ не постизава свуда, морало је сметати следеће:

1. Велика сиротиња. 2. Велик број деце. 3. Непотпуно предавање и надзор т. ј. редовито надгледање ручнога рада исте учитељице. 4. Сами родитељи. 5. Сама местна област.

Те запреке: могле би се отклонити:

1. Са смањивањем броја деце на једну учитељицу. 2. Редовним надглењем ручног рада. 3. Равнањем према местним околностима. 4. Заједничко настојање учитељица и родитеља око унапређења жен. ручног рада. 5. Материјална помоћ политичких и црквених општина сиромашној деци.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Гђица Зорка Милутиновић иришка учитељица истиче: да и она, којим се женски ручни рад у основној школи предаје, зависи успех наставе у том предмету. Наглашује, да као што код других наставних предмета основне школе мора бити скупи начин предавања, да се тога метода мора свака учитељица придржавати предавајући и женски ручни рад.

Успешан би рад био, кад би свака општина набавила за сву школску децу нуждан материјал за целу годину, а уз то и своје школе снабдела са нужним прегледалицама за женски ручни рад, са којима није, држи, ни једна школа у целој овој поджупанији снабдевена.

Са изложених разлога подноси скупштина следеће резолуције: До садашње стечено искуство показало је, да циљ наставе у женском ручном раду ни поред најизвренијег метода, а ни поред најбоље воље учитељичине није постигнута. Узрок је томе:

1. Што све ученице нису снабдеване довољно са материјалом потребним за женски ручни рад. Међу овима су на првом месту ученице, којих родитељи нису у стању због крајњег сиромаштва, да набаве својој деци нуждан материјал. Друго су ученице, којих су родитељи немарни према женк. ручном раду говорећи деци: -- имаћеш кад научити ручни рад и кад из школе изађеш!

2. Основна школа није довољно снабдевена са тисканим прегледалицама за жен. руч. рад и стручним листом, из ког би учитељица могла пратити напредак учињен на жен. ручном раду.

3. Женска школска младеж у обособним основним школама преобтерећена је учевним сатима из других предмета, те не достаје времена, да се број сати за жен. руч. рад, науковном основом прописан, узведе!

Да се те сметње отклоне нужно је:

1. Да општина набави за времена материјал за жен. руч. рад и преко учитељице раздаје, и то тако да сиромашне ученице за добивен материјал не морају отплатити; а оним ученицама, којих су родитељи немарни, има се материјал раздати с' тим, да за њега плате.

2. Основна школа имала би се снабдети са нужним прегледалицама за жен. ручни рад, са стручним листом, да би се учитељици и ученицама омогућило пратити развитак и напредак учињен на жен. ручном раду.

3. Број учевни сати код девојчица у обособним школама имао би се устегнути и придодати часовима за ручан рад.

Гђа Јелена Грубер румска учитељица такође говори о важности тога предмета велећи: Да поред душевног образовања свакој девојчици доликује, да научи и женски ручни рад, јер: „само тим знањем ће она као будућа домаћица моћи учинити своју кућу домом удобности и задовољства“.

Обука у жен. руч. раду треба да приучи девојку озбиљности и марљивости, те самосталној вештини у послу. Напомиње, да је учитељицама дужност, да радиност код ученица побуђују, уводе и олакшавају, а то ће учинити кад учитељице пред ученицама најпре саме с' грубијим материјалом рад изводе, и што наочигледније предмет представе. Разлаже, да се уз све то ипак циљ свуда не постизава, пошто родитељи не набављају ученицама нуждан материјал, а то служи јако на уштрб обуке. Но томе

www.unlib.rs

би се злу дало доскочити, кад би поглаварство општинско, као што набавља нужне књиге за све ученике и ученице, да исто тако и материјал за женски ручни рад набави. Кад би се то учинило, успех би био сигурнији, пошто би се вежбе у том послу могле унети строго по станови- том реду. — Ручни послови у основној школи одговараће узрасту, а и душевном развићу дечијем, ако се на најпотребитије послове ограничи; ову околност не сме ни једна учитељица из вида испустити.

Скупштина по свршетку говора последње известитељке одлучи, да се кр. поджупанија односно градска поглаварства у поджупанији рум- ској умоле, да би наручбу нужнога материјала при женском ручном раду за све подручне школе предузела

После прочитања горње одлуке држао је практично предавање г. Никола Јовановић учитељ стејановачки о: „Занатници“ — предмет из буквара за основне школе у Троједници.

Предавач пита ученика: Како се зову школска деца? Чему се људи посвећују, кад из основне школе изађу? Шта је нужно за одржање жи- вота? (храна, пиће, одећа и стан.) Које је главна храна? Како се готови? За тим говори о храни, пићу, одећи и стану. Ко нам обделава земљу? За тим говори о ратарима и ратарском оруђу. Напомиње деци, како и народна пословаца вели о ратару: Без орача и здрава копча не би било хлеба ни колача! Ко прави сељаку плуг и кола? Ко му прави обућу? Ко одећу? За тим испитује децу, који су им занати познати? Шта сваки занатлија израђује? Приповеда о материјалима, које разне занатлије у својим занатима израђују. Говори о алатима, које треба: колар, ковач, пе- кар, дунђерин, бачвар, ременар, кројач, ткалац, месар и т. д. Напомиње, да би све ово, што је говорио, показао и на темпсковим сликама, згод- ним питањима све то поновио, за тим испитао најбоље, средње па лоше ученике. На крају предавања казује, да су занатлије од врло велике ко- ристи човечанству, и да онај, који се посвећује занату, треба добро за- нат да научи, па нек се не боји глади, јер и нар пословица вели: Занат је златан! Као завршетак предавања учи децу певати песму: „Младом занатлији“.

Антоније Муха румски учитељ примећује на Јовановићево преда- вање, да је требао већма питања испреплетати, јер се наочигледном на- ставом деца морају учити и говорити. — Дефиницију шта су занатлије, то би он тек онда изрекао, пошто је већ о занатлијама приповедео, те да би се на свршетку предавања могла надовезати згодна приповетка о ко- јем занатлији.

Скупштина одобрава предавање г. Николе Јовановића уз примедбе г. Антонија Мухе.

Председник подиже седницу, и заказује за 3 сата после подне четврту седницу.

Саопштио :

Стева Јаносевић

учитељ румски и скупштински секретар.

Поздрав свима од

Агенса

ДОПИС.

Суботица, 15. Маја 1886.

Овдашња православна српска црквена општина и цело грађанство претрпело је пре кратког времена велики губитак, 12. Маја т. г. угаси се народу и цркви посвећени живот Ђуре Лудајића учитеља I. и II. разреда суботичке осн. мушке школе, и би тело његово сахрањено 14. Маја по подне у 5 сати. Смрћу његовом губи местно грађанство једног између главних чиниоца у црквено-просветном животу свом, породица верна мужа добра и брижна оца, школа свога ревносног трудбеника, ученици његови свога ваљаног учитеља, познаници пријатеља. Колико је покојник поштован и уважен био, види из многобројног учешћа при сроводу и опелу, на коме је из почасти српско певачко друштво тужно појало. По свршетку опела, које је у цркви обављено, опростио се са покојником у име удовице, четворо неупућене деце, у име ученика, сродника и пријатеља покојникових наш млади и врсни свештеник г. Св. Димитријевић у сходној и осећања пуној беседи, нацртавши у кратко главније моменте из живота покојниковог. Како поједини, тако и друштва трудише се, да сваким могућим начином ублаже голему тугу неутешне породице: црква и општина пружише олакшице за сровод и укуп; сродници, пријатељи и ученици положише на самртни одар венце са изјавама својих осећаја на тракама, и тим желише одати последњу пошту вредном раднику на пољу народне просвете и школарства. Најлепши и најскупоценији венац беше суботичког учитељског особља са две широке и црне траке и надписом: „A szabadkai tanító-testület, — részvéte jeléül“. За тим венац ученика и ученица српске основне школе са белим тракама и надписом: „Своме учитељу, — ученици и ученице“. По себи се разуме, да је сровод био величанствен, опело однојаше три свештеника и два певца са пев. друштвом, а од цркве до вечне куће покојникове појаше складно ученици овд. велике гимназије, којима је покојник био учитељ појања. Сад да пређемо на животопис покојников.

Ђуро Лудајић родио се 5. јануара 1841. године у Суботици, где је изучио основну школу и четир гимн. разреда с добрим успехом. Још као гимназиста показивао је особито наклоности црквеном појању, а поред тога имао је јасан и милозвучан глас, те трудом блаженопочившег пароха овдашњег и намесника Исака Лудајића и тадањег певца црквеног покојног Павла Петровића научио главније стихире и ирмосе великих празника, и у цркви са својим другом такође добрим појцем Ђ. Манојловићем при бденијама и јутрењу умилно појао. Та његова оданост према цркви и велика воља и способност за црк. појање створише у њему жељу, да се ода учитељском звању, и у томе беше му на руци и ободраваше га и местно грађанство у толико, што тада упражњена два учитељска места буду привремено до доласка Лудајићевог из учитељске школе попуњена и то снагама, за које се знало да по спреми својој на томе месту не могу стални бити. Тако дакле по свршеном 4. гимн. разреду у месту ступи 1857. године у учитељску школу у Сомбору. Ту проведе две године владајући се примерно и учећи најпривлежније, те по подложе-

ном строгом испиту 9. августа 1859. године буде оспособљен за учитеља основне школе с добрим успехом, на основу кога бивше високосл. наменничко веће у Темишвару одлуком својом од 29. октобра 1859. наименује га за учитеља I. и II. разреда српске осн. школе суботичке, и од тада до дана смрти његове одржавао је своје учитељске дужности кроз 27 година најревносније и најсавесније, тако, да је од предпостављене му власти више пута добијао изјаве признања и похвале. Кроз све време службовања свога главна му тежња беше, да очува своје учитељско достојанство пред децом и грађанством, и да подигне углед учитељском стању у опште. Да је у томе по могућности и успео, показује та околност, што је покојник нарочито у својим млађим годинама као чињеница фунгирао у најинтелигентнијим круговима друштвеног живота, и једне године само му је један глас недостајао, да није изабран у своје вар. кругу за вар. представника. Покојник је оставио за собом многе лепе спомене, који имају трајну вредност за школу и просвету, а нема сумње, да би учинио још и више, да га немила смрт не покоси у најлепшем добу у 46. години живота пуног пробе и искуства, те му не даде доживити, — што је од Бога желио, — да бар најстаријег сина на пут настави. Овако вредном раднику у винограду школском и трудбенику за народну просвету рецимо: „Вечна му успомена међу нама, лака му црна земља!“

Б. Г.

ГЛАС ИЗ БОСНЕ.

II.

Прву ријеч посвећујем срп. народ. осн. школама. Оне су у вријеме пред окупацијом биле (у колико су постојале) једине праве носилице народ. просвјете у овој земљи, а и данас могу се мјерити са подигнутим државним школама.

Оне су и данас, а биле су и прије, главна узданица, права дика и понос правосл. нашег српског народа. Ја бар нисам ниђе чуо ни видио, да се са толико пијетета, са толико љубави и интересовања говори и разабера о школи и њеном раду, као овђе. Овоме је народу његова народна школа у сред његова живог срца, и он колико је побожан и искрен приврженик своје цркве, и толико је исто, и баш с тога велики љубитељ вјерског живота, љубитељ своје народне школе. „Црква је без школе мртва“ „школа одговори“ — чује се у народу. Ено и у здравицама о крсној слави и т. д., несмије да изостане: „а ову ћемо сада за нашијех школа и нашијех учитеља и т. д.“

Али није само такво одушевлење за српску школу у првака и вођа појединих црквених општина, него је и у самој маси народа а особито у свима сталишима градског живља показује се у даним згодама и приликама толико дивних и најповољнијих начела и мисли о великој потреби важности и значењу српских народних школа, да се срце сваког посматрача народног живота и кретања највећим миљем испунити мора. Код овога народа нису то само празне ријечи, што произлазе из сујете, него баш и сама дјела, често доказују пуноћу и свестраност народног мишљења и осјећања.

Па опет поред све те љубави и привржености српске народне школе ипак не напредују тако, како би се према наведеном, веома погодном општем распололожењу очекивати могло; не напредују, како би се могло ни по броју, ни по каквоћи, а особито у оном првом погледу. Биће, да је томе криво много различних околности, али међу најглавније препријекe жељеног напретка држим да ће спадати та околност: што у погледу рада за уређење и развитак школа нема једног заједничког пута и правца, нама једне опште покретајуће и уређујуће снаге, — нема организације. Нити су организоване општине, нити школе, ни у самима себи како би ваљало, а особито не међу собом. Свака је општина суверена школска област, у којој се још често укрштавају, па и међусобно паралишу разни супротни назори, воља, а по њекад баш и њеф појединих претставника, несталних општинских већина, а у многим мјестима је потпуно отсуство нужног знања и вјештине за правилно уређење, одржање и унапређење школ. организма.

Близо је памети, да такав рад поред све жарке љубави не даје никаквих сталних и снажних резултата за напредак, него често буде узроком назатка и расула тога омиљеног и тако љубљеног завода.

Из тога излази, да су општи увјети и изгледи за развиће и напредак срп. нар. осн. школа и красни, а у по њеком мјесту управо и величанствени, али зато ипак с друге стране врло нестални и промјенљиви.

Из велике љубави прама школе рађају се овђе баш и големи захтјеви и многа очекивања од ње. Овај народ, бивши лишен виших просвјетних завода, бистроуман, поносит, а да би од кога могао бити лошији, погодан за примање високих идејала — увјек је жудио, да у својој осн. школи види праву ризницу знања. Он и сад тражи од ње: да кријени и оживљава цркву и вјерски живот, да даје ђеци знања скоро ко какова мала гимназија, да у погледу васпитања чини све, што иначе принадежи и осталим чиниоцима, нарочито пороцици; да школа буде мало средиште цјелокупног просвјетног духовног живота; да буде покретач и руководитељ у свима културним питањима. С тога се увјек хтјело да се у школама што више предаје и учи, што сјајније, што красније; — па и сад још, а особито прије неколико година за главнија мјеста нису добри обични учитељи; ту се траже и намјештају особите снаге, правници, филозофи, кандидати професуре, а од учитеља осн. школа најрадије они, познати у којој струци књижевности и вјештине: пјесници, приповједачи и т. д. Колико је овакав правац од велике користи по опште култ. потребе у народу, то ипак неодговара у свему и сасвим правима захтјевима и потреби основне наставе у самој школи. Тиме је њојзи наметнута тако тешка задаћа, она се тиме потискује у таково стање, коме она не може ни с погледом на своје вријеме и средства, а камо ли на духовно развиће својих питомаца — да одговори; већ даје сасвим противне, а доста пута и сасвим зле последице; јер заиста народна школа није никако кадра, да ма и у малом замјени и надокнади рад осталих културних чиналица.

Међу важније сметње напретку срп. осн. шк. долазе још и партијске борбе и трвења. У нашем народу влада свуда та болест, а у овој

земљи на жалост у великом степену. Па кад се још узме да су овђе партијству поглавити узрок лични мотиви, онда се истек може увиђети, како су јадне посљедице тога трвења. Но као што партијске борбе реагирају у опште на све прилике народног живота, тако и срп. осн. школа мора да подноси много под упливом те немани. Ако једна партија дограби себи општинску власт и управу, онда њени противници не само што ускраћују школи и учитељу сваку помоћ, него радећи против свију пакана и одлука владајуће странке, поткопавају тиме и сами темељ свога црквеношколског живота. А тако бива увјек, јер се партија у владавини дјлако измјењују.

Отуд и тегабе за учитеља. . . Он мора да је побожан до најмањих појединости, као што се у опште овђе установе вјере најстрожије обдржавају; мора да се у свем влада и понаша по строгом народном моралу; да је добро сиремљен, па да показује у школи у свему сјајан напредак и успјех. Учитељ срп. осн. школе у овој земљи мора да буде жив и ватрен Србин, скроз проникнут истим мислима, назорима и осјећајима као и народ; он се мора сасвим уживити у народне обичаје, па бити срцем и душом прави Бошњак или Херцеговац; ваља да буде у живом саобраћају са народом, а у партијском гложењу особито обазрив и пажљив, пошто се ту може најлакше да страда. Назорима и одлукама својих старјешина да је безувјетно одан и покоран. — На њега гледи свако, пази свако, па се у њега и пуно узда, много од њега очекива. Не исчекује се од њега само рад у школи, рад око мале бјече; он ваља да се покаже и у народу, да н. пр. прикупља око себе и одрасле, да скоро у свима културним питањима предњачи и даје савјета и упутства; њему се не повјерава само рад школски, рад око омладине, него још да надопуњује и рад самог свештеника, као што н. пр. у неким мјестима због владајућих незгодних прилика учитељ и данас још држи проповједи народу у цркви; дакле у кратко: учитељ мора да сав свој рад удешава тако, како ће народ имати задовољена своја очекивања, која је ставио у задаћу својој школи. Ако није учитељ у стању, да изврши оно, што се од њега очекива, онда њему није мјеста на срп. народ. основ. школи у Босни-Херцеговини. Овакова је парола за учитеља у свима главнијим мјестима, а и мања мјеста неће да у томе баш много заостану, него се чврсто угледају у њих. По томе дакле све у све: задаћа и дужност срп. народ. учитеља у Босни-Херцеговини јесте огромна, тешка и врло мучна, — ал уједно дивна, узвишена, поносна и свестрана — такова, какове учитељ ваљда није нема, а положај му у згодним приликама по негђе и по некад тако повољан и удесан, да га мами и наводи на различне велике потхвате. Учитељ, који је збиљски кадар да се одржи на таквом положају, који је кадар да задовољи сва наведена очекивања народа, јесте више нешто, него ли су икада и најревнији пропагатори учитељског угледа желити могли. Но дали може то све увјек и свагђе да буде? . . . По моме мјенију: не може.

Но зато ипак, како је добро овђе учитељу, који је својим ваљано удешеним радом задобио љубав и повјерење овога народа, који га није омануо у његовом очекивању! Како му је отворено и срце и дом оног

www.unijz.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

најбогатијег великана, као и оног сиромаша. Он је радо виђен и примљен свуд, уведен у сва приватна народна права. Колико овђе народ управо са великом ревности затвара свој дом и заклања свој стари патријархални народни живот од уплива западног живота и навика, то ипак учитељ Србин из Аустро-Угарске никад није искључен из тога народног светилишта, него вазда мио гост у свакој згоди и прилици. Та зар може бити које кућне славе, а да се не мисли на учитеља. Зар крсно име, сватови крштење, и т. д. а без учитеља! То не иде. Па с каким поштовањем, с колико уважења и топлине прима се и подвори такав учитељ! Колика уврједа за дом, ако га учитељ не похађа по народном обичају? Коликима ли се даровима обасипа учитељ у почетку школ. године, о празницима и иначе! Са таквим се учитељем онда свуда хвале и поносе и сматрају га својом општинском и црквеном срећом. Стога му је и свестрана награда од народа. Ја знам за један случај, гђе је народ свога обљубљеног учитеља тако рекућ присилио, да се окући; ту су му стављани на расположење најповољнији зајмови, па и дарови од општине и појединаца; један је помогао ово, други оно, да себи учитељ што прије и што лакше стече кућу и кућиште. Не знам да ли је тај појав осамљен у животу овђашње школе, али је ипак свакако од великог значења. Тко може дакле да буде учитељ, како је овђе народу по вољи, тај истина искуси и све тегобе тога посла, али барем и зна, шта то значи бити срп. народ. учитељ у Босни-Херцеговини.

Али тешко учитељу, ако или својом неспособношћу или каким погрешкама, или иначе с утицајем каквих неповољних околности и. пр. или опријеком према мјестним школ. и црквеним обичајима навуче на се незадовољство мјеродавнијех особа. Незна у таковој прилици Бошњак, а камо ли Херо за какав опортунитет. У таким стварима махом ти је то све жива ватра. Часом то букне све, а нетреба томе много. Човјек као да је овђе мало сигуран од интригуа, а критиковати све, и оштро и жестоко просуђивати и осуђивати туђа дјела и туђе мане и погрешке мало ће тко као Босанац и Херцеговац. Нека је јуче учитељ уживао надземаљску славу, ако погријеши, сутра му се може викнути: сургун! Нема ту шале; суди се по народски. Часом је то готово, просто без икаквих формалности. Одсуда гласи: „не треба нам, није за нас, нека се отпусти“! И ту нема апелате, нема помоћи. Махом је све изгубљено, и учитељ је жртва. И доста таквих и сличних жртава броји до данас ср. нар. основ. школа у овој земљи. Али да ли је у томе збиља крив учитељ, или није, да ли је и колико ли је, то је како у ком случају. Доста пута учини и народ велику неправду, али је крив ђекад и учитељ, по онајвише су криви одношаји, у којима се налазе и школа и учитељ. Основна школа треба да је само основна школа. Она се не смеје оставити на милост и немилост ни појединих цркв. — школских општина, а камо ли појединих људи. Ту је нуждна организација, а какова, — то до ријешавам није моја задаћа, нити то себи за позив узети могу, нити желим.

(Продужиће се).

ПОДАТЦИ ЗА ПОВЕСНИЦУ КОМОРАНСКЕ ПРАВ. ЦРКВЕ.

— Укратко из листа: „Komárommegyei Közlöny“. —

Коморанска православна општина је имала пре 1750. год. цркву од камена, као што сведоче списи, што су сачувани у архиви речене општине. Та је црква сазирана од грађевине оне цркве, што је била у тврдињи. Ово потврђује и црквен златан печат од 1511. год., на ком је старо-славенски написано: печат цркве ваведена Богородице

Нацрт ове цркве налази се у архиви. Нацрте јој је владика Арсеније Радивојевић о свом трошку издао у Бечу, да би их међу вернима поделио. Неки списи сведоче, да је ова црква 1753—1754. год. оправљана, а 1756. је посвећена од будимског владике Д. Новаковића о ваведену Богородице.

1760. и 17. септембра 1848. год. је ова црква горела, па се оправљала и променула.

Она је имала богате црквене утвари, као што сведоче списи, имала је своја права, што је добила од владалаца, имала је свештенике, манастир за калуђерице, школу и врло богате верне.

У кули има три звона. На великом звону је мађарски написано: 17. септ. 1848. год. је изгорело 5 цркава и 405 кућа.

Стара свештеничка кућа је заједно с црквом и школом 1760. год. изгорела, а данашња је подигнута тамо, где је некад био манастир српских калуђерица, у ком су три калуђерице становале у почетку 18. столећа, које су за време куруц-рата из Српског Ковина амо прибегле. Споменуто су кућу купиле и оставиле правосл. општини.

На православном гробљу се налази стара капела, што је Владислав Будаји старији за спасење душе своје супруге Јелене и деце Данила и Теодора подигао.

У цркви има врло старих, лепих украса.

У архиви има 6 дуката тежак црквен печат и застава задруге коморанских кабаничара од 1832. год.

Имаовина коморанске православне цркве је 7282 фор. 55 нв., а годишњи приход износи 824 ф. 97 н.

Има црквених протокола од 1740. год., старији су изгорели, а од 1778. год. су сви сачувани.

Чланови се православне општине мало старају за црквену имаовину.

Павле Давидовић заповедник тврдиње је оставио богату закладу на корист цркве, из које се његов гроб има да оправља, али му је заклада пропала, а гроб занемарен.

Православна општина има сад 33 члана. Супруге су им већином иноверкиње. Многи су у другој вери васпитани. Садашњи је свештеник 7 чланова повратио у правосл. веру, а 2 нова покрестио на ову веру.

Црква се сад већ у опалом стању налази.

Нужно је, да се оправи . . . Али од чега? Имаовина јој је мала, а камата је незнатна.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Испити за осposоблење у србској учитељској школи држаће се, и то писмени: 9. 10. и 11. Јунија пре подне од 8—12 часова; устмени пак испити обдржаваће се: 19. Јунија од 7—12 часова пре подне и од 3—7 часова после подне; 20. Јунија од 7—12 часова пре и од 4—7 часова после подне; 21. Јунија од 7—12 часова пре и од 3—7 часова после подне, и 23. Јунија од 7—12 часова пре подне. 30 Јунија у 8 часова пре подне објавиће се осposоблење испитаних учитељских кандидата и раздаваће им се сведочајства о учитељској способности.

Испити у србским народним школама сомборским држаће се од 10—16. Јунија, а у вишој девојачкој држаће се испити 17. Јунија у I. и II. разреду и 18. Јунија у III. и IV. разреду. Свечано „Благодареније“ обдржаваће се на Петров дан 29. Јунија после службе Божије.

Наименована. Надежда Грковићева досадашња привремена учитељица у Витојевци наименована је за привр. подучитељицу у Добринцима Ђура Крајиновић привр учитељ у Кленку наименован је за правога учитеља исте школе.

Даница Мандићева учитељица у Кунинову премештена је за учитељицу у Сасе.

Кандидација учитељска. На место учитељице у Панчеву у кандидацију стављене су госпођа Даница удова Чакловића рођена Николићева и госпођице Кат. Андријевићева и Јулијана Вујина. На првом и трећем месту предложене су свршене отличне сомборске приправнице и испитане србске народне учитељице.

Умировлење учитеља. Г. Игњат Арсенијевић стари и заслужни учитељ у Бингули постављен је у стање мира. Аврам Стојановић учитељ у Ваноштру умировљен је.

Одиштен је из службе привр. учитељ у Буковцу Дим. Михајловић.

НЕКРОЛОГ.

Ђуро Лудајић, извртни народни учитељ у Суботици, преселио се у вечност после дужега боловања 12. Маја о. г. у 45. години живота свог и сахрањен је свечано 14. Маја уз велико саучешће србске црквене общине и грађанства суботичког. Служио је као учитељ ревностно пуних 27 година у србској народној школи суботичкој. (Види опширније у допису из Суботице у овом броју.)

Светозар Милетић учитељ земунски после дужега боловања од сушице преминуо је у Срб. Падеју код своје родбине 31. Маја о. г. Покојник је био један од најотличнијих наших учитеља, вртни сараденик овога листа и ревностни писатељ школских књига. Смрт је његова велики губитак по србску школу. Надамо се, да ће нам који од другова његових животопис покојников за идући број „Школског Листа“ послати.

Младен Трифуновић, учитељ у Ђурђеву преселио се у вечност 21. Маја о. г. у Ђурђеву у 28-ој години живота свог. Покојник је свршио учитељску школу у Сомбору 1876., био је — као што нам из

Ђурђева са поуздане стране пишу, — отличан певац, добар учитељ и ваљан човек. С тога је љубав и поверење Ђурђевачких становника у пуној мери уживао, што се особито осведочило приликом укона његовог великим саучешћем народним. Оставио је после себе ожалошћену удовицу и једно детенце и старог отца свештеника православног у Јегри.

Катарина Јовановићева учитељица православне српске вероисповедне школе у темишварском предгређу Фабрици, после дужег боловања преселила се у вечност и сарањена је 28. Маја о. г. у Темишвару. Покојница је рођена у Темишвару 1863. Свршила је вишу девојачку и учитељску школу у Сомбору, где је 1882. године за учитељство оспособљена, и од тога је времена служила све до смрти као ваљана учитељица у месту рођења свог. Отликовала се свима врлинама које честиту девојку и добру учитељицу красе. Вечна јој буди успомена!!

Цвета Јанковића млађана српкиња, једница г. Дионисије Јанковића, мухачког кр. срезког подсудца, преминула је у 13-ој години у Будапешти 20. Маја о. г., на велику жалост својих уцвельених родитеља, који су је у србском духу васпитавали и србску јој васпитатељицу држали. Бог нека утеши мелемом хришћанске утехе ожалошћене родитеље, а души млађане покојнице нека даде насеље у небесном своме рају.

РАЗНО.

Добротворна задруга српкиња новосадкиња, почела је у Априлу месецу ове године издавати у Новом Саду часопис под насловом: „Женски свет, орган добротворних задруга српкиња“. Уредник је овога листа г. Аркадије Варађанин управитељ српске више девојачке школе у Новом Саду. Цена је листу за ову годину 1 форинта или 2 динара. Женски лист излази у први дан свакога месеца на пуном табаку.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

Тражи се учитељ и црквени певац православне вере у Пакрацу. Плата је 400 фор. уз 15% од плате у име станарине и 6 хв. дрва. Молбенице се с доказима до последњег Јунија по новом, преко кр. школ. надзорништва у Пожеги, имају поднети високој хрв. слав. земаљској влади одјелу за богоштовље и јавну наставу.

Србска црквена общтина у Брчком тражи учитеља за први и други разред своје мушке вероисповедне народне школе. Плата је 600 фор. и 120 фор. у име стана и огрева. Учитељу у строгу дужност спада и појање у цркви. Рок пријаве до 20. Јунија по нашем.

Пошто многе школе у Бачкој и у Банату примају овај лист, а предплату још до данас непослаше; то се умољавају господа учитељи, да дотичне общтинске власти пожуре да нам што скорије овогодишњу предплату намире.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.